

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Sebeidentifikace členů straigh edge

Karolína Žitková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Sebeidentifikace Straightedge

Karolína Žitková

Vedoucí práce:

Mgr. Ladislav Toušek , Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2016 .....

Chtěla bych poděkovat Mgr. Ladislavu Touškovi Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Obsah

1 ÚVOD	2
2 CÍLE PRÁCE	4
3 TEORETICKÁ ČÁST	6
3.1 Straightedge	6
3.1.1 Odnože straightedge	10
3.1.1.1 Hardline.....	10
3.1.1.2 Krishna-core.....	11
3.1.2 Hudba	12
3.1.3 Asketismus	13
3.1.4 Označení „X“	15
3.2 Subkultura	16
3.2.1 Vývoj studia subkultury v antropologii.....	17
3.2.2 Kontrakultura	22
3.2.3 Scéna	23
3.3 Identita	23
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	27
4.1 Zkoumaná populace	27

4.2	Proces výběru respondentů.....	28
5	VÝZKUMNÁ ČÁST	30
5.1	Identita členů straightedge	30
5.2	Význam hudby.....	33
5.3	Postoje a hodnoty	35
5.4	Zkušenosti s návykovými látkami	37
5.5	Shrnutí výzkumné části	42
6	ZÁVĚR	46
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
8	RESUMÉ	51
9	PŘÍLOHY	52
9.1	Příloha 1	52
9.2	Příloha 2.....	53
9.3	Příloha 3.....	54
9.4	Příloha 4.....	55

ÚVOD

Předložená bakalářská práce se zabývá tématem subkultury straightedge a sebeidentifikací jejich členů. Subkultura straightedge je charakteristická svým postojem k návykovým látkám, kterým se striktně vyhýbá. Její podstata tedy stojí na asketismu¹, který je pro valnou většinu veřejnosti nepochopitelný. S nepochopením se členové setkávají nejvíce u alkoholu a kouření, jelikož jejich reprezentace ve společnosti je spojována se zábavou, stylem, oslavou atp., čímž zastírá negativní důsledky těchto návykových látek. Alkohol je společenským konstruktem a jeho dobrovolné odmítání je chápáno silně negativně, v určitých momentech až deviantně. Proto společnost vnímá názory straightedge jako extrémní a striktní. Nicméně kromě zásad odříkání jsou postoje straightedge velice liberální.

Výzkumné pole fenoménu *subkultury*² se v antropologii objevuje již od začátku 20. století, přičemž nejdůležitějšími tradicemi jsou dvě školy, a to chicagská a birminghamská. I když mnoho konceptů subkultury je již přežitých, měly zásadní roli pro vývoj a formování konceptu subkultury tak, jak o ní přemýšlejí badatelé společenskovedních studií dnes. Ve své práci budu nahlížet na subkulturu perspektivou, která je charakteristická pro Rosse Haenflera (2004), tedy jako skupinu jedinců bez pevného ohraničení vyznačující se společnými prvky, které jedince spojují. Haenfler klade velký důraz na individualitu jedinců a jejich subjektivní interpretaci společných prvků, kterou i já pokládám za klíčovou. České pole výzkumu straightedge subkultury je značně neprobádané a trpí nedostatkem zdrojů, které by poskytly náhled na českou populaci

---

¹ Odříkavý způsob života.

² V práci pracuji s dvojným míněním slova subkultura, a to subkultura jako lidový pojem a *subkultura* jako pojem analytický, který odlišuji v textu kurzívou.

straightedge. To je dalším důkazem toho, že tato subkultura je pro většinu stále neznámá.

Tato práce si klade za cíl představit a charakterizovat subkulturu straightedge v českém prostředí. Ve své práci se blížeji zaměřím na postoje respondentů ve snaze najít společné rysy, které jsou pro členy straightedge charakteristické a do jaké míry jsou pro ně zásadní. Dalším zaměřením bude samotná identita jedince, proces jejího osvojení a subjektivní vnímání významu "být straightedge". Poslední zaměření vyplývá z mého předpokladu výrazně negativní zkušenosti s návykovými látkami. Budu sledovat, zda takovou zkušenost respondenti měli a zda vědomě ovlivnila jejich nynější postoj k návykovým látkám.

Práce je rozdělená na dvě hlavní části. V první části se zabývám teoretickým uchopením pojmů, které se s tématem pojí. Zaměřuji se na pojem *subkultura*, a vývoj studia týkajícího se tohoto konceptu v antropologii, a pojem *identita*. Dále se v teoretické části zabývám obecnou charakteristikou subkultury straightedge, jejím historickým vývojem a poznávacími znaky, kterými se straightedge vymezuje, abych čtenáře seznámila s polem mého výzkumu. Druhá část se zaměřuje na výsledky vlastního výzkumu, který jsem v rámci bakalářské práce provedla. Vymezuji zde použitou metodologii a představuji výsledky semi-strukturovaných rozhovorů, které jsem uskutečnila se členy straightedge.

CÍLE PRÁCE

Cílem mé bakalářské práce je vymezení individuální a kolektivní identity člena subkultury straightedge. Zajímá mě samotný proces získávání individuální identity a motivy, které jedince vedou k identifikaci se straightedge. Dále se zaměřím na zmapování zásad, které jedinec ke své individuální identitě člena straightedge řadí a jakou míru důležitosti jim přisuzuje. Pokusím se tak zjistit, zda existují jiné zásady, kromě abstinence a negativního postoje vůči promiskuitě, které člen musí dodržovat, aby mohl aspirovat na identitu straightedge, a zda vůbec tyto základní zásady stále platí. Dalším mým zaměřením je analýza individuálního významu straightedge v životě jednotlivých členů a jejich subjektivní porozumění podstatě této subkultury.

Mou snahou bude najít společné prvky individuální identity členů subkultury straightedge. Jinými slovy se zaměřím na důležitá témata týkající se této subkultury, které aktéři, resp. respondenti akcentují, a u každého z nich se pokusím najít podobné postoje jednotlivých členů. To mi v důsledku umožní dosáhnout teoretické abstrakce o povaze kolektivní identity zkoumané subkultury v českém prostředí.

Mým předpokladem je značný důraz na individualitu ze strany členů ale zároveň podobnost v praktikování a důležitosti zásad. Dalším předpokladem je negativní zkušenost jedinců s alkoholem či drogami, a to buď přímo u členů či v jejich blízkém okolí.

Základní výzkumné otázky:

Jak členové vnímají subkulturu straightedge a co pro ně být straightedge znamená?

Jaké motivy jedince vedou k identifikaci straightedge?

Jaké zásady podle členů patří do subkultury straightedge?

TEORETICKÁ ČÁST

Straightedge

Myšlenky straightedge se začínají formovat koncem 70. let v Americe. Tento myšlenkový směr začal vznikat hlavně jako reakce na tehdejší punkovou scénu, u které členové straightedge pozorovali její nihilistický postoj³, tj. nadměrného pití alkoholu, požívání drog, příležitostnou promiskuitu a jejich sebe-destruktivní „live-for-the-moment“ přístup k životu (Haenfler 2004). Zároveň ale s punkovou scénou subkultura straightedge sdílela negativní postoj vůči většinové společnosti, materialismu, rasismu, společenským konvencím atp., takže počáteční propojení s punkovou subkulturou, i přesto že se v zásadních principech podstatně liší, má své společné kořeny. Tento étos odporu k většinové společnosti je straightedge vlastní dodnes, naopak spojení s punkovou scénou zcela zaniklo (Haenfler 2004).

K vzniku samotné subkultury, která se začala nazývat straightedge, došlo v 80. letech ve Washingtonu, kde důležitou roli pro šíření tohoto myšlenkového hnutí sehrála americká punk-rocková kapela *Minor Threat*.

Ve své písni „*Out of step (With the World)*“ MacKaye, zpěvák a textař výše jmenované skupiny, poprvé veřejně proklamoval své osobní postoje stavící se proti divokému životnímu stylu tehdejší mládeže. K MacKayovu velkému překvapení se mezi posluchači našlo mnoho lidí, kteří s ním sdíleli jeho názory, a proto se tato píseň dá považovat za stěžejní pro další vývoj a šíření principů straightedge. Hudba obecně hrála a stále hraje hlavní roli v utváření a šíření straightedge (Wood 2006). *Don't smoke*

Don't drink

---

³ Postoj založený na odmítání všech norem, hodnot a autorit.

Don't fuck

At least I can fucking think

I can't keep up,

Can't keep up

Can't keep up

Out of step with the world

Text písně „*Out of the Step (With the World)*“ od kapely *Minor Threat*

Netrvalo dlouho a začalo vznikat více kapel a písní, které se opírali o téma odmítání domnělého nihilistického způsobu života. Kapely ve svých textech písní vyzdvihovaly ctnost odříkání, osobní odpovědnosti a sociálního povědomí a tím své fanoušky nabádaly k pozitivnímu přístupu k jejich tělům a k oproštění se od látek, které zatemňují mysl. Postupně se tak začaly formovat principy, které utvořili podstatu hnutí straightedge (Atkinson 2006).

Původní principy leží na základních bodech, a to na oproštění se od jakýchkoliv forem alkoholových či nealkoholových drog, zahrnující také tabák, a vyhýbání se příležitostnému sexu mimo partnerský vztah. „*Tyto straightedge „pravidla“ jsou absolutní; neexistují žádné výjimky a jakékoliv porušení znamená pro přívržence ztrátu jakéhokoliv nároku na identitu straightedge*“ (Haenfler 2006:23). Asketismem chtěli zástupci straightedge dosáhnout čisté mysli, která není ovlivněna žádnými vlivy a proto jejich myšlení a chování vychází z jejich vlastního nitra, na což například odkazuje heslo „True till Death.“ Důvodem masivního šíření asketického

životního stylu mezi tehdejší mládeží bychom mohli považovat to, že straightedge vytvořili pro mládež přátelské prostředí, které vysílalo zprávu „je cool nebrat drogy“, což bylo tehdejší mládeží přijímáno od jejich vzorů a idolů mnohem lépe, než od autorit, dospělých či oficiálních institucí, kterým, jak je zvykem, mládež vzdoruje (Haenfler 2004).

Z počátku se punková scéna s nově vznikající scénou straightedge navzájem prolínala, avšak koncem 80. let byla nevráživost mezi skupinami čím dál více znatelnější až se tyto dvě scény rozdělily úplně a vytvořili dvě dichotomní skupiny (Wood 2006). K tomuto rozdělení došlo také díky globalizačním procesům, ekonomickému rozmach a kulturní fragmentaci, které jsou pro tehdejší dobu charakteristické. Také díky tomu se straightedge začala výrazně šířit a čím dál více vymezovat od punkové scény, čímž byla schopna vytvořit samostatnou životaschopnou subkulturu (Atkinson 2006). K tomu z velké části přispěl také Internet. Šíření hudebních nahrávek, myšlenek, fanouškovských blogů a straightedge chatu přispělo k rozšíření straightedge za hranice spojených států a začali vznikat lokální scény po celém světě (Williams 2006).

Postupem času se začalo tvořit více dílčích principů straightedge, ke kterým se řadilo hájení práv zvířat, enviromentalismus, aktivismus, antifašistické smýšlení a praktikované veganství či vegetariánství. Nic z toho však dodnes není pevným pravidlem. Jedinci a jednotlivé scény se od sebe liší množstvím přijatých a praktikovaných pravidel, proto není asketismus *subkultury* chápán univerzálně, ale spíše jako kontinuum (Atkinson 2006).

Žádný člen *subkultury* není členem, dokud si nezíská svou identitu člena. V případě straightedge je tato identita založena na zásadách asketismu vůči drogám, alkoholu, kouření a promiskuitnímu sexu. Může se zdát, že identita straightedge je pojímaná univerzálně, avšak Wood (2004) svým výzkumem dokládá značnou individualitu v pochopení

významu zásad a v uchopení role definující straightedge identitu. Straightedge jsou charakterističtí svou flexibilitou a variabilitou v pochopení základních zásad. Jedni si stojí za tím, že základní zásady, nepít, nekouřit, nebrat drogy a neoddávat se promiskuitnímu sexu, jsou striktně vnímány jako pravidla, bez jejichž dodržování jedinec nemůže identitu člena získat. Druzí berou tyto zásady spíše jako vodítko, kterého se drží ne proto, že musí kvůli udržení identity straightedge, ale proto, že chtějí žít svůj život nejlépe, jak mohou, k čemuž jim tyto zásady pomáhají (Wood 2004).

Většina z členů však nesouhlasí s pojmem pravidel, která by se měla striktně dodržovat, přesto však tak činí, i když jejich chápání jednotlivých zásad je od jedince k jedinci velmi variabilní (Wood 2004). Rozdíly mezi jedinci můžeme najít i v interpretaci důvodů pro dodržování jednotlivých zásad, kterých můžeme najít celé spektrum. Zahrnují: osobní svobodu, popírání společenských norem, rezistenci vůči korporacím, posílení sebe sama, kontrolu sama nad sebou, vyhnutí se negativním rodinným vzorům, výzvu a mnoho dalších (Haenfler 2004).

Rozdíly se mezi jedinci najdou i v samotné míře dodržování pravidel a toho, co člen vnímá jako ještě povolené a co už překročilo hranici zakázaného. Největší rozdíly v míře dodržování se týkají zásady sexu. Mezi straightedge se najdou tací, kteří sex zcela zavrhují a berou ho jako činnost, která člověku narušuje střízlivost mysli. Dokonce existují případy dobrovolné sterilizace členů, ale to se týká spíše radikálnější odnože straightedge, tzv. hardline (viz níže). Rozpory ohledně sexu mezi majoritními straightedge se však týkají spíše předmanželského sexu či sexu v dlouhodobém vztahu, kdy jeden tábor není proti a druhý se drží zásady povoleného sexu až po uzavření sňatku (Wood 2006).

Rozdíly se objevují i u zásady týkající se drog. Všichni členové zaujímají pozici odmítající drogy, problém se však týká klasifikace toho, co je a co není droga. Někteří členové řadí mezi drogy, které ovlivňují

fungování člověka, i tein obsažený v čaji, kofein, farmaceutika a v extrémních případech i čokoládu či cukr. Jediná zásada, u které se všichni přívrženci shodují, je odmítání alkoholu, jelikož klasifikace alkoholu je, nejen mezi straightedge, homogenní (Wood 2004). Důležité je však říct, že tyto neshody neprodukují vnitřní napětí ani nezmenšují nárok jedince na identitu straightedge, jelikož straightedge si sami uvědomují vnitřní variabilitu a individualitu v praktikování straightedge životního stylu. K jedinému napětí a rozdělení skupiny od majoritní většiny došlo v případě hardline, kteří ale naopak vykazují značně méně tolerance vůči individualitě jiných straightedge a většinové společnosti, jako takové (viz níže).

Odbože straightedge

Postupně se i straightedge subkultura začala vnitřně štěpit, proto bych se nyní krátce věnovala jednotlivým podskupinám, které se liší od základních myšlenkových principů straightedge a většiny příslušníků této subkultury. Ty podrobně popsal Robert T. Wood ve své knize *Straighedge Youth: Complexity and Contradictions of a Subculture* (Wood 2006).

Hardline

Tato podskupina subkultury straightedge se začala objevovat začátkem 90. let v Americe. Nejznámější skupinou byli *Bloomington Hardline*, kteří dokonce vytvořili manifest hlásající jejich hodnoty a cíle:

„hlavním cílem, jakkoliv nereálným, je revolta proti systému a zničit ho ve jménu nejvyšší spravedlnosti... Vítězství Hardline je vítězstvím přírody, proto je naším záměrem navrátit Zemi systém soužití s přírodou a ne proti ní. Už dost dlouho nás chamtivé ruce ďábla nutily žít podle jejich pravidel a my už nadále nebudeme snášet váš vzdor proti základním zákonům Země. Už žádné další jedení našich zvířecích bratrů a sester. Už žádné další vědecké tábory smrti nenarozených obětí sobeckého sexu. Už

žádné další zneužívání našich těl drogami, které oslabují naši mysl a dělají z nás stroje. Žádné další omluvy, Země musí být osvobozena... Stát za spravedlností je stát za vším, co je hardline a stát za hardline znamená stát za spravedlností... Hardline nemohou dělat kompromisy... buď jsi přesvědčen o všem, nebo o ničem.“ (Wood 2006:61)

Hardline jsou známí svým radikálním postojem vůči většinové společnosti a militantním postojem k uživatelům návykových látek. Wood tuto odnož dokonce nazývá jako „*ortodoxní rekonstrukci straightedge subkultury*“ (Wood 2006:60). Jsou mnohem striktnější a zásadovější ohledně principů, které vnímají jako důležitou součást jejich identity. Do návykových látek, kterým se vyhýbají, zahrnují také kofein a tein, propagují práva zvířat, ponoukají k veganství či vegetariánství a zastávají negativní postoj vůči potratům. Striktnější jsou také v otázce sexu, který schvalují jen v případě snahy otěhotnět (Haenfler 2006).

I když se hardline od straightedge vcelku vydělují a působí extrémně, svými postoji přispěli k rozšíření povědomí straightedge subkultury o aktuálnější problémy, jako jsou právě práva zvířat nebo environmentalismus (Wood 2006).

Krishna-core

Další odnoží straightedge je tzv. krishna-core, který sloučil principy straightedge s principy *Hare Krišna*. Tyto dva fenomény, i když se to na první pohled možná nezdá, se v hlavních principech životního stylu shodují, takže nemůže být překvapením, že splynuly v jednu samostatnou skupinu.

Hare Krišna mají zakázáno jíst maso, hrát hazardní hry, užívat jakékoliv návykové látky (včetně kofeinu a teinu) a sex je povolen jen z důvodu otěhotnění. Tím pádem, stejně jako straightedge, krishna-core

odmítají vykořisťování zvířat, návykové látky a promiskuitní sex. Zásadním rozdílem od straightedge je spirituální rovina. Jejich životním cílem je nalezení spirituálního štěstí a materialismus vnímají jako imaginární štěstí, kterému se snaží vyhnout (Wood 2006). Je zde tedy i znatelný negativní postoj vůči většinové materiální společnosti.

Hudba

Spojitost s hudbou můžeme vidět již v samotných počátcích utváření subkultury straightedge a toto úzké propojení funguje dodnes. Nalezneme ho v samotných písních, jejichž texty se ideologicky opírají o principy straightedge subkultury a tím přispívají k jejich šíření a upevňování mezi členy. Původní hnutí straightedge bylo silně propojeno s punk-rockovou scénou. V průběhu 80. let se začala na scéně objevovat agresivnější odnož punk-rocku nazývaná hardcore-punk, který byl velice svižný, a zpěváci spíše řvali, než zpívali. Tomuto specifickému zpěvu se lidově říká *screamování*. Období, kdy se straightedge začali formovat, nejvíce ovlivnily kapely, které se již otevřeně hlásili k straightedge, jako jsou *Minor Threat*, *Verbal Assault*, *SSD* nebo *7 Seconds*. Jejich texty zahrnují témata přátelství, postoje mimo společnost, názory na většinovou společnost a obavy o svět. V 90. letech se hudební žánry punku a hardcore-punku oddělily úplně a dali tak vzniknout samostatnému žánru hardcore, který je s hnutím straightedge úzce spojen dodnes (Haenfler 2006).

Hudba hraje velice důležitou roli pro utváření a posilování subkulturních identit, a to jak individuálních, tak kolektivních. Mnoho jedinců se o straightedge dozvědělo právě skrze hardcorovou scénu a texty straightedge kapel, díky kterým se seznámili s principy tohoto životního stylu. Hudba a kolektiv této scény usnadňují jedincům, kteří najdou zalíbení v tomto životním postoji, tvorbu identity člena a později může být nápomocná při sebe-utvrzení a udržení těchto principů.

Thomas Cushman vidí hudbu nejen jako „*pouhý statistický kulturní prvek, který je produkován a spotřebován, ale také jako aktivní kód odporu a šablonu, která utváří nové formy individuální a kolektivní identity*“ (Cushman in Williams 2006:174). Jedním z hlavních aspektů hudební scény straightedge jsou koncerty jako takové. Nejen, že se díky vzájemné interakci utváří sociální vazby mezi příslušníky a kolektivní identita straightedge jako *subkultury*, ale také má důležitý vliv na utváření identity jedince, pocitu sounáležitosti a nabízí prostor k šíření postojů a hodnot (Haenfler 2006).

Williams popisuje vztah hudby a identity jako dialektický a vyznačující se tím, že je hudba chápána jako původce *subkultury*, avšak také jako důsledek jejího utváření. Zjednodušeně řečeno, hudba tvoří *subkulturu* a zároveň *subkultura* tvoří hudbu. Druhým implicitním významem hudby pro *subkulturu* je samotný hudební zážitek, který jedincům umožňuje nalézt sama sebe a tím usnadňuje participaci a identifikaci *subkultury* (Williams 2006:174).

Asketismus

Asketismus je klíčovou podstatou *subkultury* straightedge, který z ní tvoří to, čím je. Někdo by mohl použít slovo abstinent či abstinence, s tím však nelze souhlasit. Asketismus v pojetí straightedge je totiž vnímán jako oproštění se od všech věcí, které znečišťují tělo, což vede k posílení tělesné i duševní stránky, čímž se odlišují jiných skupin, jako například *drug-free*, v jejichž kontextu se užívá slova abstinence (Helton 2002).

Asketismus je definován jako život spojený s odříkáním a zdrženlivostí netýkající se jen návykových látek. Je to potlačení přirozených lidských potřeb, jako například zřeknutí se sexuálního života. Je to proces či životní přístup, který si jedinec dobrovolně volí, jehož výsledkem má být sebeovládání a omezení závislosti na vnějších podmínkách a umírnění osobních hodnot člověka (Malina 2009).

Asketismus byl tradičně spojený s náboženstvím, řeholnickým životem či určitými filosofickými směry. Nyní se však objevuje neobvyklý nový trend v postmoderní době, a to asketismus mladých, kteří se dobrovolně zdržují i věcí, které jsou pro společnost více či méně přijatelné, jako je alkohol, kouření či sex. Proto bych nyní ráda nastínila sociální prostředí, vývoj společnosti a změny, které přinesl. Tyto změny měly zásadní vliv na tvorbu rozmanitých životních stylů a tím přispěli k tomu, aby fenomén straightedge mohl ve společnosti vzniknout.

Malgorzata Jacyno popisuje ve své knize *Kultura individualismu* (2012) proces kulturalizace sociálních odlišností, který produkuje nový trend ve formě „hledání sama sebe“. Jelikož politické, sociální a ekonomické determinanty ztrácejí na důležitosti, jedinec dostává větší svobodu ve svém sebe-určení, aniž by docházelo k výrazným sociálním sankcím. K tomuto novému rysu společnosti dochází po revoltě 60. let, kdy klesá význam třídního rozdělení a příslušnosti na základě etnicity či náboženství.

Využití práva „být sám sebou“ se výrazně objevuje v alternativních životních stylech, které již nebyly charakteristické jen pro bohémy a *underclass*. Pravidlo „být sám sebou“ po 60. letech znamenalo oprostít se od konvenčního života, který jedince svazoval, a dosáhnout tak „šťastného a spokojeného života“. To ale paradoxně vedlo k nadprůměrné spotřebě, jelikož „šťastný a spokojený život“ se společensky ustavil jako možnost vlastnit dům, auto a další materiální věci. *„Postmaterialismus inspirovaný kontrakulturou funguje především jako doplněk a pramen stylizace konzumních postojů a konvenčního štěstí“* (Jacyno 2012:22). Tento jev společnosti vedl k vytvoření *kontrakultur* s asketickou povahou, které se znovu chtěli vymanit z konvenčního života s nadějí ve svůj svobodně zvolený životní styl a v dědictví lepšího života pro další generace (Jacyno 2012).

Asketismus straightedge je vnímán jako sebe-ochrana od psychických a fyzických újem, která člověku pomáhá udržet zdravého ducha. Pramení to z divokého životního stylu mladistvých, jak jsem již psala, ale také z postojů majoritní společnosti. Ve společnosti se totiž požívání alkoholu a kouření běžnou praxí, tak hluboce zakořeněnou, že se z toho stává silný sociální konstrukt a lidská slabost (Atkinson 2006). Tím, že se s nástrahami členové setkávají dennodenně, berou asketismus jako určitou výzvu nepodlehnout tomuto pokušení. To v nich posiluje pocit sebe-kontroly až morální nadřazenosti vůči ostatním (Atkinson 2006). Zajímavé je, že asketismus nevnímají jako samotné odříkání a odpírání, ale má pro ně velice pozitivní symboliku usilování o zdravé tělo a duši a skrze odříkání se vnímají jako psychicky silnější jedinci (Wood 1972).

Označení „X“

Jako mnoho dalších subkultur i straightedge má svůj identifikační znak, kterým jedinci manifestují příslušnost k této subkultuře. Je jím písmeno „X“, které členové nosí vytištěné na tričkách, na koncertech si jej kreslí na ruce nebo si jej nechávají tetovat.

Historie tohoto znaku sahá do úplných počátku straightedge. Pořadatelé klubů, kde se odehrávali punkové koncerty, tak označovali osoby, které ještě nedosáhly plnoletosti, aby si u baru nemohli objednat alkohol. Straightedge pak ono „X“ převzali jako manifestní znak vyjadřující odmítavý postoj ke konzumaci alkoholu. Mládež tak transformovala označení X z vnímaného jako stigma označující ty, kteří nebyli hodni alkoholického nápoje, na symbol hrdosti, který hlásal zprávu: „Nejen že nemůžeme pít, ale my ani nechceme“.

Toto symbolické použití písmene X bylo poprvé propagováno kapelou *The Teen Idles* v roce 1980, kdy se na obalu jejich desky *Minor*

Disturbance 7 objevily zkřížené pěsti označené právě písmenem X (Haenfler 2006), (viz příloha č. 4).

Častým znakem jsou tři X vedle sebe, tedy „XXX“, což je zpravidla vysvětlováno jejich použitím jako znaku pro alkohol nebo jed ve starých animovaných seriálech či znaku pro pornografii. To symbolicky odkazuje k alkoholu jako negativnímu aspektu společenského života, tedy jedu, a proklamování *poison-free* životního stylu (Helton 2002).

Mnoho členů manifestuje svou příslušnost k subkultuře straightedge potisky na tričkách a mikinách nebo plackami a nášivkami na jiných částech oděvu. Na potiscích se objevují „XXX“, „sXe“ nebo označení „XVX“, které označuje člověka praktikujícího mimo jiné i veganský způsob stravování. Dále se na potiscích mohou objevovat hesla straightedge hnutí jako jsou „True till Death“, „It’s ok not to drink“, „Stay true, stay alive“ a mnoho dalších.

Jelikož je straightedge svými členy brán jako celoživotní závazek, je vcelku běžným označením tetování, kdy nejběžnějším jsou vytetovaná tři X vedle sebe nebo dvě X na ruce či nohou. Mimo jiné se členové straightedge identifikují i na sociálních sítích a to tak, že do svého jména přidávají právě písmeno X.

Subkultura

Subkulturou můžeme nazývat část sociálního celku, neboli skupinu lidí, která se vymezuje od ostatních částí společnosti. *Subkulturám* jsou vlastní specifické životní styly, soubory hodnot, komunikační formy atp. *Subkultury* se z velké části vážou k identitě okrajových skupin nebo outsiderů. Každá *subkultura* je neoficiální skupinou, která leží na specifických principech, ale vždy se zřetelně odlišují a zároveň vymezují od dominantní kultury (Malina 2009). „*Subkultury charakterizuje styl (hudba, tanec, oblečení, úpravy těla apod.), kterému členové subkultur*

přikládají specifický význam a který zároveň definuje hranice vůči jiným subkulturám a uskupení vně subkultury“ (Kolářová M. in Daniel O. et al. 2013:233). Pokud *subkultura* vytváří a reprodukuje normy a hodnoty silně kontrastujícími s normami a hodnotami kultury dominantní, tak je nazývána *kontrakulturou* (viz níže).

Vývoj studia subkultury v antropologii

Studium *subkultury* zaujímá důležité místo ve společenských socio-kulturních vědách a to od počátku 20. st. v rámci tzv. chicagské školy, kdy se fenomén subkultur začal objevovat, i když ještě takto označován nebyl. Samozřejmě, jako většina oblastí výzkumu, i studium *subkultury* prošlo více fázemi a přístupy.

Výzkumnému poli *subkultury* položily základy městské etnografie na konci 19. st., kdy témata městských subkultur můžeme najít zpracované v dílech Henryho Mayhewa či Thomase Archera, kteří se jako první pokusili o podrobný popis kriminálního podsvětí chudinských obydlí v Londýně. K více vědeckému přístupu, spolu s vlastní metodologií zúčastněného pozorování, dochází ve 20. letech 20. st., kdy se skupina sociologů a kriminologů pokusila o shromáždění dat o pouličních ganzích mladistvých. Tato metodologie ale měla své mezery, jelikož nebyla schopná poskytnout celistvý obraz zkoumané subkultury z důvodu chybějícího výkladového a analytického ukotvení. Výsledkem bylo vnímání *subkultury* jako nezávislého organismu, který funguje mimo širší sociální, ekonomický a politický kontext (Hebdige 1979).

Stoupenci chicagské školy se ve svých výzkumech zaměřovali hlavně na sociální deviace, tedy na odchylky skupin od norem dominantní kultury, které byly důsledkem nízkého sociálního postavení. Tím, že spolu lidé sdílejí zásadní existenční problémy psychologického, sociálního i kulturního rázu, vzniká alternativní prostředí ke vzniku subkultury. Díky problémům stejného charakteru si jedinci mezi sebou tvoří sociální pouto,

vznikají kolektivní postoje vůči společnosti, a tím se utváří i kolektivní identita subkultury.

Jejich snaha ležela na vysvětlení deviantního chování těchto skupin, avšak jejich kvalitativní výzkumy nemohly být zobecněny na celé spektrum skupin, takže k vytouženému výsledku dosáhli jen částečně (Bennett, Kahn, Harris, 2004). Obecně můžeme říct, že badatelé chicagské školy, jako například R. E. Park, E. Burgess, F. Thrasher či A. K. Cohen, členy *subkultury* řadí do stejné sociální a ekonomické vrstvy, přičemž zcela přehlíží roli členů, jakožto individuálních aktérů (Williams 2005).

Postupně začali být *subkultury* chápány jako sociální skupiny mladých lidí, kteří se distancovali od značně odlišných sociálních skupin starších generací. Avšak velkou roli hrají i události historické. Po 2. světové válce dochází ke zdánlivému rozpadu třídního systému, nebo alespoň k jeho výrazné změně. Nejzásadnějším faktem pro tvorbu subkultur byla polarizace dělnické komunity, která byla důsledkem změn v uspořádání rodiny, školy a práce. Vývoj kultury mládeže bychom měli chápat jako součást procesu polarizace, s kterým je spojen nárůst kupní síly. Mládež až do 60. let byla brána a zkoumaná jako beztřídní sociální skupina.,

Tento mýtus byl však zpochybněn výzkumem Petera Willmotta a Davida Downese. Ti při svém výzkumu adolescentů z dělnických oblastí zjistili, že mládež ovlivňuje rozpory a rozdělení příslušící třídní společnosti v jejich výběru volnočasových aktivit a identifikaci v určitém stylu. „*Tento výklad konečně zohledňoval celý vzájemný propletenec ideologických, ekonomických a kulturních činitelů, které subkulturu ovlivňují.*“ (Hebdige 1979:124).

V posledních třiceti letech bývá fenomén *subkultur* spojován nejenom se sociálními skupinami, které sdílejí stejné sociální a fyzické prostředí, ale i s určitými hudebními žánry, resp. obecně s životními styly,

keré lidé v moderní kapitalistické společnosti vytváří. Takové pojetí subkultur pochopitelně vyžaduje odlišné přístupy k výzkumu a konceptualizaci, než tomu bylo u předchozích autorů a dílčích teoretických škol.

Dalším důležitým bodem ve výzkumu *subkultur* a redefinování jejich pojetí souvisí se založení, Centra pro současná kulturní studia (*Centrum for Contemporary Cultural Studies*, dále CCCS) na Birminghamské univerzitě. V průběhu mnoha let se zde objevují velká jména na poli studia *subkultur* a společnosti jako takové jako Stuard Hall, Richard Hoggart nebo Raymond Williams, kteří měli zásadní podíl na profilování kulturních studií.

V kontextu nově vznikajících hudebních scén byla subkultura touto školou konceptualizována jako vztah mezi hudbou, kulturou a identitou, který se vyznačuje specifickým hudebním žánrem, oblékáním, technikami těla a dalšími specifickými materiálními a symbolickými znaky, jež jsou charakteristické pro danou subkulturu. Skrze stejný hudební styl a vzájemnou interakci členů se utvářela komunita participující na tvorbě subkultury jako uzavřeného celku. Subkultura sice existovala i mimo hudební scénu, ale vznikla výhradně v návaznosti na ni, jelikož působila jako pojící prvek, který napomáhal členům k participaci a utváření identity (Williams 2006).

CCCS se zaměřovala hlavně na výzkum subkultur poválečné dělnické mládeže, která zaujímala opozici vůči hegemonii dominantní kultury, jako byli *Teddy boys*, *Skinheadi* či *Mods*. Perspektiva *subkultury* a kultury mládeže birminghamské školy kulturních studií značně přispěla k dalšímu vývoji ve výzkumu tohoto pole. *Subkulturu* chápe jako fenomén, který se mění spolu s historickým posunem ve struktuře společnosti. Tímto přidala váhu historickému a sociálnímu kontextu ve zkoumání *subkultur*, který byl do té doby značně přehlížen (Wood 2006).

Přes velký pokrok ve výzkumu *subkultur* je přístup birminghamské školy kritizován hlavně z důvodů příliš teoretizujícího uchopení konceptu. Správný výzkum by měl být dle kritiků založený na terénním výzkumu, zúčastněném pozorování a rozhovorech s respondenty, což ve výzkumech CCCS značně chybělo. Dalším nedostatkem přístupu ke konceptu je předpokládaná homogenita jednotlivých subkultur a stále trvající opomenutí subjektivity členů jakožto jednajících aktérů. Kultury vnímali představitelé CCCS jako ekonomicky determinované a subkulturní participaci chápali pouze jako reakci na marginalizaci a odcizení dělnických tříd automaticky spojenou s odporem či vzdorem vůči dominantní kultuře. Takové pojetí zavrhuje jakoukoliv možnost vnitřní variability členů subkultur či začlenění se jen kvůli individuálním sympatiím (Bennett, Kahn, Harris 2004).

Díky rozporuplně přijímanému přístupu CCCS a rostoucí různorodosti subkultur v 80. letech 20. století se vytvořil analytický přístup nazývaný jako *post-subkulturní* teorie, který rozšířili do povědomí hlavně Redhead a Muggleton (Redhead, Muggleton in Bennett et al., 2004). Ti argumentují, že subkultury vznikající na přelomu 80. a 90. let nemají společnou sociální vrstvu ani další charakterizující prvky, které by příslušníky socio-ekonomicky spojovali.

Subkultury se vyznačovaly propojením hudby, stylu a identity, které již nejsou tak silné a spíše se tyto tři prvky prolínají. Redhead (Redhead in Bennett et al., 2004) toto stanovisko podkládá výzkumem nově vzniklé *rave scény*, která je charakteristická taneční hudbou a rozšířením *clubingu* mezi mládeží rozdílné etnicity, věku, genderu atp. Redhead vysvětluje vznik této necharakteristické scény na post-industriální době, která poskytuje mládeži více volného času, rozvoj individualismu a právo na vlastní svobodnou identitu zvolenou na základě sympatizace se skupinou (Bennett, Kahn, Harris 2004).

Williams (2005) v návaznosti na tento jev rozšiřuje konceptualizaci subkultury o pojetí nepevných hranic. Podle něj je subkultura charakteristická právě nepevnými hranicemi díky, kterým se šíří do různých sociálních sfér a proto členové nepatří jen k jedné sociální vrstvě, jako tomu bylo u způsobů konceptualizací v minulosti. Zároveň, jelikož subkultura není striktně vyhraněna, sama je svými členy formována a rozšiřována mezi další jedince.

Tento aspekt se jeví být užitečným právě na vývoji subkultury straightedge. Původně stála na třech hlavních zásadách (nepít, nekouřit, neprovozovat promiskuitní sex) a postupně se rozšiřovala o dílčí zásady, jako je zájem o environmentalismus, politický aktivismus, práva zvířat a veganský nebo vegetariánský způsob stravování, které ale nejsou zásadou v pravém slova smyslu, ale spíše osobní volnou jedince.

Postupně se studium subkultur začíná zaměřovat na jedince jako takového a jeho osobní volbu participovat na subkultuře. Tento pohled převažoval u symbolických *interakcionistů*, kteří zdůrazňovali, že perspektiva a identita každého jedince na subkulturu je ojedinelá a identity utvořené členy si nemusí být vůbec podobné, jelikož každý svou identitu člena chápe unikátně (Williams 2005).

Naopak Haenfler ve své práci *Collective Identity in Straight Edge Movement* (2004) vyzdvihuje důležitý úkol tvorby kolektivní identity, která subkultuře umožňuje její existenci. Říká, že *subkultura* je specifická tím, že oproti ostatním organizovaným hnutím, kde jedinci získávají kolektivní identitu skrze oficiální přijetí, k tomuto přijímacímu rituálu dochází uvnitř samotného člověka přijetím identity a symbolickým závazkem, který vzniká hlavně na základě stejných názorů a postojů se subkulturou. Kolektivní identita je vytvářena, udržována a šířena hlavně díky symbolice závazku jednoty členů subkultury (Haenfler 2004:794).

I když Haenfler připisuje značnou důležitost kolektivní identitě, je jedním z teoretiků, kteří kladou důraz na individualitu jedince a jeho

jednání. Zapojení se do subkultury je podle něj vyjádřením sebe sama a vyjádřením pravého Já, tedy tvorbou individuální identity člena. Ta by však nevznikla bez identity kolektivní, díky které se šíří postoje a zásady dané subkultury. Z toho plyne, že kolektivní a individuální identita jsou od sebe neoddělitelné a pro fungování subkultury stejně důležité. Haenfler se s Williamsem shoduje v pohledu na *subkulturu* bez pevných hranic, z čehož nutně vyvstává otázka udržitelnosti kolektivní identity subkultury (Haenfler 2004, Williams 2005). Předpokladem pro zachování kolektivní identity podle Haenflera je právě rezistence a její součást v každodenním životě, skrze který je udržována a šířena (Haenfler 2004).

Další teoretici se na výzkum *subkultur* zaměřili z hlediska většího prolínání subkulturních identit a skupinového provázání mladých kultur a tak vytvořili analytický rámec konceptu *neo-tribes*, neboli jakýchsi novodobých kmenů. Ty stojí na sdíleném duševním rozpoložení, představ životního stylu a relaxaci, přičemž se vše skrývá pod záměrem užití si volného času (Bennett, Kahn, Harris 2004).

Ve své bakalářské práci, resp. výzkumu subkultury straightedge budu na *subkulturu* obecně nahlížet skrze konceptualizací Rosse Haenflera, kterou jsem popsala výše, jelikož i já pokládám aktérství členů a s tím spojenou individuální identitu jedinců za důležitou. Ta je však podle mého názoru bezpodmínečně spojena s identitou kolektivní, jelikož bez ní by subkultura jako celek existovat nemohla.

Kontrakultura

Jak již bylo řečeno, pro *kontrakulturu* je typický nesouhlas s idejemi, hodnotami a normami převládající v majoritní společnosti. *Kontrakultury* vznikají v opozici a na pozadí oficiální scény. Často jsou plodem kulturní dezintegrace a rozvráceného prostředí deklasovaných živlů, tedy například v prostředí alkoholiků nebo drogově závislých (Malina 2009). Dick Hebdige v díle *Meaning of Subculture* spojuje *kontrakulturu* se

středostavovskými kulturami mládeže, které se od *subkultur* liší svými otevřenými politickými a ideologickými postoji, které jsou v opozici vůči kultuře dominantní, praktikovaným aktivismem a vytvářením alternativních institucí, jako jsou družstva, komuny atp. (Hebdige 1979:86)

Scéna

Dalším pojmem, který členové sami často používají, je pojem *scéna*. Toto pojetí je oproti subkultuře volnější z pohledu tvorby identity a skupinových norem. *Scéna* je vždy výhradně spojena sdíleným hudebním vkusem, který je doprovázen specifickým typem oblečení, užívaných drog či politického názoru. *Scénu* tvoří hlavně lidé pohybující se v hudbě, tedy tvůrci, hudebníci, kapely a fanoušci, kteří společně tvoří sdílenou společnou identitu. Zároveň ale hranice *scény* nejsou pevné a tak dichotomní, jako u subkultur, takže člen jedné scény se může identifikovat i s další scénou nebo subkulturou, které spolu nekorespondují (Bennett, Peterson, 2004 in Daniel O. et al. 2013).

Identita

V této kapitole se zabývám jak osobní identitou, tak kolektivní, které jsou v určitém slova smyslu vzájemně propojené. Termín identita zavedl psychoanalytický teoretik Erik H. Erikson. Podle něj je identita zakořeněna hluboce v lidském nevědomí jako neměnný stav (Barnard, Spencer 1996). Podle Eriksona si člověk svou osobní identitu buduje v období adolescence, kdy dochází k vymezení hranic jeho hodnot a postojů a jedinec si díky neshodám s okolím začíná uvědomovat svou vlastní jedinečnost (Malina 2009). Eriksonovo pojetí identity je však v dnešní době značně přežitě.

Identita je v sociálních vědách vnímána jako fenomén, který je nedílnou součástí existence jedince či skupiny, díky němuž jsme schopni v socio-kulturním prostředí fungovat (Malaševic in Jerkins 2008). Každý

člověk má svou jedinečnou identitou, která se utváří již od útlého věku dítěte a v průběhu života se postupně formuje a mění. Vlivů, které identitu ovlivňují, je nepřeberné množství od osobních zkušeností, vlastních postojů po vliv sociální skupiny, v které se jedinec pohybuje, či společnosti jako celku. Jerkins říká, že identita může být chápána jedinečně jako proces „bytí“ a „utváření se“, který je chápán multidimenzionálně, jako singulár a plurál, jelikož žádná z identit jedince není finální či nadobro ustálená záležitost (Jerkins 2008). Zároveň identita umožňuje člověku rozeznat způsob, jakým se liší od ostatních a tím napomáhá v utváření hranic mezi já/my a oni. Stejně důležitou roli zde hrají rozdíly a podobnosti s ostatními, díky kterým se jedinec či skupina vymezuje nebo identifikuje s ostatními (Jerkins 2008).

S osvojením vlastní identity úzce souvisí identita sociální, která je univerzálním motivem ve všech lidských společenstvích. Formování sociální identity tvoří podstatnou součásti života začleňováním se do sociální struktury, což přispívá ke kontinuitě a fungování společnosti jako celku. Už od dětství jedinec prochází začleňujícími rituály, při kterých dochází k *„odloučení od předchozího statusu a přijetí mezi příslušníky konkrétního socio-kulturního systému“* (Malina 2009:1643).

S pojmem identita neoddělitelně souvisí proces individuální identifikace, tedy proces ztotožnění, při kterém si jedinec začíná uvědomovat svou část vzniklé identity a tím ji považuje za svou vlastní součást (Malina 2009). Velkou roli hrají sociální skupiny, se kterými se jedinec identifikuje, a skrze něž rozděluje členy na patřící do skupiny a členy mimo. Tím, že jedinec identifikuje ty, kteří do skupiny nepatří, identifikuje kdo je on sám a naopak. Jedinec může být identifikován i svým okolím na základě sdílených prvků, které se shodují s určitou kategorií, do které je jedinec okolím identifikován. V tomto případě dochází ke kolektivní identifikaci, kterou ovlivňují určité vzorce šířené společností. Koncepty individuální a kolektivní identifikace jsou v sociálních vědách běžně vnímány jako dva rozdílné fenomény a jsou

často zkoumány odděleně. Nesmí se však zapomínat na skutečnost, že i když jsou tyto dva fenomény vnímány jako dvě rozdílné věci, jsou vzájemně propojené, vzájemně se ovlivňují a jejich význam je pro jedince žijícího v socio-kulturním prostředí stejně důležitý (Jerkins 2008).

V praxi ke kolektivní identifikaci dochází dennodenně a provádí jí každý z nás. Už jen na základě jména, genderu nebo etnicity okolí člověka snadno identifikuje a zařadí do určité kategorie, která ovlivňuje vnímání a hodnocení onoho člověka a chování k němu. Každý patříme do většího počtu kategorií, kterými můžeme být identifikováni; identifikace okolí vždy závisí na určitém kontextu. V jedné situaci je člověk, mající kategorie identity A, B a C, identifikován jako A, za to v situaci jiné jako C, přičemž jeho identita B existuje ve všech situacích, ale v daném kontextu nehraje důležitou roli, tím pádem je zcela přehlížená. Podle Jerkinse dochází skrze identifikaci k zmapování lidského světa a pozic v něm. Díky tomu nám pomáhá si uvědomit, kdo jsme my, kdo jsou oni a tím se zvládáme orientovat v sociálním světě naší společnosti (2008).

Teorie subkultur tvorbu individuální identity vidí skrze interakci se stejně smýšlejícími jedinci, to je však často kritizováno za přílišnou determinaci a zobecnění procesu. Avšak v mnoha případech straightedge tomu tak opravdu je. Důležitou roli hrají koncerty, díky kterým si jedinec utváří sociální vazby uvnitř subkultury, navazuje přátelství, které plní funkci vzájemné podpory. Pokud však k takové interakci u jedince nedochází a v jeho okolí se nevyskytuje potencionální zdroj těchto sociálních sítí, významným setkáním je to virtuální, tedy skrze internetová fóra, kde může nalézt ostatní členy, inspiraci či charakterizaci straightedge a skrze to si identitu utvořit. Pro tvorbu identity tedy není přímé setkání s ostatními členy zásadní, avšak nezbytným prvkem pro utvoření si identity straightedge je jakákoliv spojka, která jedince symbolicky se subkulturou spojí, čímž může být pouhý poslech nahrávky, zúčastnění se koncertu či začlenění se do internetové debaty (Wood 2004).

Členové neprochází žádným oficiálním přijetím či výběrem, zda se mohou k subkultuře připojit. Osvojení identity je silně individuální na základě ztotožnění jedince s postoji a názory cílové subkultury (Haenfler 2004). Přijetí kolektivní identity a přijetí ostatními členy, podle Haenflera závisí na plnění zásadního jednání (*essential behavior*), sekundárního jednání (*secondary behavior*) a okrajového jednání (*peripheral behavior*), přičemž jedinec, aby mohl získat kolektivní identitu straightedge, musí hlavně plnit jednání zásadní, a to bez výjimky. Sekundární jednání je na volbě jedince závislé na jeho postoji. Zásadním jednáním je absolutní abstinence od alkoholu a drog. Sekundární jednání je vyhnutí se promiskuitnímu sexu mimo dlouhotrvající vztah, praktikování veganského či vegetariánského stravování, straightedge tetování, podpora práv žen a zvířat, enviromentalismus a určitý politický názor. Okrajové zásady jsou takové, které jsou členy hodnoceny různorodě, jako pití čaje, kofeinu a další (Haenfler 2004).

Jedinec, který začíná sympatizovat se subkulturou straightedge, si zpočátku osvojí jen základní zásady, přičemž se postupně, skrze interakce s ostatními členy a získávání nových informací, dostává i sekundárním a okrajovým zásadám. Ty však přímá individuálně, podle jeho osobního zájmu a hodnot, bez ovlivnění jeho již vzniklé kolektivní identity straightedge. Členové toto postupné rozšiřování zásad vidí jako přirozený vývoj straightedge jedince (Haenfler 2004, Wood 2004).

METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní přístup založený na vytváření kulturních a atribučních dat a dále využití sekundárních dat, které jsem čerpala z již existujících zdrojů o zkoumané problematice.

Jako metodu získávání dat jsem zvolila semi-strukturovaný rozhovor. Při semi-strukturovaném rozhovoru se tazatel drží předem připravené osnovy témat a otázek, které s respondentem postupně prochází. Výhodou semi-strukturovaného rozhovoru je neopomenutí důležitých témat, ale zároveň poskytuje svobodu k prohloubení určité problematiky, o které se respondent zmíní a tazateli přijde užitečné se o ni dozvědět více (Bernard 2006).

Mimo semi-strukturovaný rozhovor jsem na začátku každého rozhovoru požádala o vyplnění krátkého dotazníku, který zahrnoval otázky sloužící k sociodemografickému zařazení respondenta (viz příloha č. 3).

Všechny rozhovory byly nahrány na diktafon, přičemž jsem vždy před zahájením rozhovoru požádala o souhlas respondenta. Všechny rozhovory byly následně ručně přepsány, kódovány a vyhodnoceny skrze perspektivou nahlížení na subkulturu, kterou jsem popsala výše, a postřehy získanými během práce v terénu. Každý z respondentů byl obeznámen s účelem rozhovoru a sesbíranými daty. Přesto, že žádný z respondentů nevyžadoval anonymitu, rozhodla jsem se, s ohledem na velikost subkultury, že je do anonymity uvedu.

Zkoumaná populace

Výzkum jsem zaměřila na členy subkultury straightedge. Členem této zkoumané populace pro mne byla jakákoliv osoba, která se sebeidentifikovala jako straightedge. Princip sebeidentifikace byl pro mne hlavním kritériem výběru respondentů, což bylo hlavním kritériem pro jejich výběr. Způsob života a zásady, podle kterých respondenti žijí, jsem

nezohledňovala, jelikož toto zjištění je jedním z dílčích cílů mého výzkumu.

Způsob výběru zkoumané populace je účelový a obsahuje osm respondentů, jeden z nich žijící v Plzni a sedm zbylých v Praze. Věkové rozpětí respondentů je od 19 let do 39. Vzhledem k nedostatku informací o genderovém zastoupení v této subkultuře jsem se rozhodla vzorek rozdělit poměrem 1:1, tedy čtyři muži a čtyři ženy. Tři respondenti mají dosažené vysokoškolské vzdělání a čtyři respondentů středoškolské (viz příloha č. 3).

Proces výběru respondentů

K získání kontaktů na respondenty jsem zvolila metodu sněhové koule, která se používá u těžko dohledatelné zkoumané populace. Metoda sněhové koule spočívá v kontaktování klíčového respondenta, který poskytne další kontakty na jedince zkoumané populace. Získávání kontaktů tímto způsobem končí dovršením požadovaného počtu respondentů (Bernard 2006).

Mým klíčovým kontaktem nebyl příslušníkem straightedge, ale člen hudební scény hardcoru, která je se straightedge úzce spjata. Požádala jsem ho o kontakt na členy straightedge, které jsem následně kontaktovala. Po souhlasu kontaktovaných osob s participací na mém výzkumu jsem je požádala o další kontakty na členy straightedge. Tento systém jsem aplikovala, dokud jsem nezískala potřebný počet respondentů. Kontaktování proběhlo skrze zprávy na sociální síti Facebook, což se mi osvědčilo jako rychlý a snadný způsob komunikace.

Prvotní kontakt proběhl vždy podle stejného scénáře. Potencionálním respondentům jsem odeslala stejnou zprávu obsahující odůvodnění mého oslovení, záměr mého výzkumu, způsob jakým bych jejich participaci využila a odhadovaný čas rozhovoru. Upozornila jsem je

na etickou stránku, tedy na možnost být v anonymitě a šetrné zacházení s jejich osobními údaji. Takto jsem kontaktovala šestnáct potencionálních respondentů, z kterých jsem vybrala požadovaných deset.

VÝZKUMNÁ ČÁST

Identita členů straightedge

Identita straightedge je pro členy zásadní, i když její důležitost směřují spíše směrem ke své osobě, než k participaci k subkultuře. Proto identitou, která je pro respondenty důležitější, je ta individuální. Důraz na svou identitu spojenou s individualitou a subjektivitou respondentů byl během rozhovorů znatelný u všech témat, které jsme probírali. Vše se dá názorně ukázat na otázce: Co pro tebe straightedge znamená? Na tuto otázku se v odpovědích opakovali výrazy jako svoboda, volba, způsob vyjádření sebe sama a sebeláska. Odpovědi respondentů č. 2 a 8 shrnují toto individuální pojetí straightedge samotnými členy.

„Straightedge je pro mě osobní volba, která má za sebou nějaký historický vývoj, který vnímám pozitivně. Rozhodně to nevnímám tak, jako to někteří vnímají, jakože když jsi straightedge, tak jsi lepší než ostatní. Takhle to vůbec nemám. Myslím si, že to je opravdu ta osobní volba, která neovlivňuje nikoho jiného než tu konkrétní osobu. Je to opravdu strašně individuální. Každý je jiný, každý k tomu přistupuje jinak.“
(Respondentka č. 2)

„Mě přijde, že z toho pořád chce někdo dělat nějakou organizovanou skupinu. Podle mě je to spíš o jednotlivcích než o nějaký skupině.“ (Respondent č. 8)

Velký důraz respondenti kladli na svobodnou volbu a to hlavně ohledně tématu odříkání, ať už drog, alkoholu či masa. Svoboda je pro respondenty obecně klíčovým aspektem života, což se ukazuje i na životních postojích, které jsou bez výjimky silně liberální. Respondentka č. 2 svobodou odůvodňuje její přístup k zvířatům, který však ukazuje její obecný postoj k svobodnému rozhodnutí v životě.

„V dnešní době je to o vlastní volbě, že máme volbu ty blbé volby nedělat. Takže pro mě je důležitější něčí život než moje chuť.“ (Respondentka č. 2)

Dalším aspektem mého zjištění je prezentace respondentů mimo subkulturu, která je znovu ovlivněna individualitou respondentů. Všichni z

respondentů mají svou vnitřní nálepkou straightedge, které přikládají velkou váhu. Naopak nálepkou, kterou by se představovali okolí, většina z nich odmítá a valná většina to svému okolí neříká vůbec. Jedna z respondentů dokonce vnější identitu odmítá natolik, že i na přímou otázku, zda je straightedge běžně odpovídá, že ne. To znovu ukazuje, že identita člena straightedge je výrazně individuální a důležitá spíše z pohledu vlastního životního stylu, než jen běžnou nálepkou či zaškatulkováním a za účelem někam patřit. Na následujících citacích respondentů č. 4 a 7 ukazují jejich význam identity, který se dá těmito příklady zobecnit na většinu.

Tazatel: „jak se ti prolínají světy uvnitř a vně straightedge?“

Respondentka č. 4: „mám pocit, že to dost často odděluji. Jakože je to jiné, když jsem někde, kde jsou straightedge lidi a jinak se chovám, kde jsou lidi.. ty „normální“. Asi kvůli tomu, že jsem se setkala s dost nepochopení a asi už jsem dost stará na to, abych každému vysvětlovala co to je, proč a tak.“

„Je to fakt můj osobní postoj a není to věc, kterou bych svému okolí chtěl sdělovat. Takže zvenku to není moc důležitá nálepka, ale pro mě uvnitř to je hodně důležitá nálepka.“ (Respondent č. 7)

Tento důraz na individuální identitu ukazují i důvody a záměry tzv. straightedge tetování. Ačkoliv by se mohlo zdát, že tetování je něco, co je automaticky spojené s manifestací pro okolí, u straightedge tomu tak podle respondentů není. I když straightedge tetování měla většina z respondentů, všichni ho měli spojené s připomínkou důležité části sebe nebo s prostou vizualizací. Neberou to ani jako odznak doživotního závazku se straightedge jak uvádí respondentka č. 2:

„Mám tetování, mám malé X na prstě u nohy, ale neznamená to pro mě jako „straightedge forever“, ale spíš je to oslavení deseti let. Beru to jako odznak důležité součásti mého života a i kdyby se to někdy zlomilo, tak by to i tak byla velká součást mého života.“ (Respondentka č. 2)

Dalším aspektem, na který jsem se během rozhovorů zaměřila, byl proces získávání identity straightedge obecně. U tohoto tématu jsem se setkala s velice různorodými odpověďmi, přesto však převažoval postupný dlouhodobý proces, kdy se respondent začíná nazývat straightedge až po delší době abstinence. Našly se však i případy, kdy se respondent začal takto identifikovat hned v první den své abstinence. U dvou respondentů jsem se setkala s určitou formou přechodového rituálu spojeného se stěhováním. Oba dva se začali označovat jako straightedge od chvíle, kdy se přestěhovali do Prahy, i přes to, že již delší dobu abstinovali. Různorodý proces sebeidentifikace chci ukázat na dvou rozdílných případech respondentů.

„Já jsem do toho spadnul po hlavě. Už jak jsem zjistil, že takovýho něco existuje, tak jsem si řekl 'to je supr, tam chci být' (...) „Pak došlo přesně k tomu klíčovému momentu, když jsem šel na sraz ze základky, v hospodě nám nenalili, tak se koupily dvě koly, lahev vodky a šlo se do parku, kde se jenom sedělo a kolovala ta vodka. Já jsem tam seděl a říkal jsem si, že tohle přece nechci dělat, já přišel za těma lidma a ne se opít. No a druhý den už jsem byl X.“ (Respondent č. 6)

„Když jsem s tím začínala, tak jsem si toho taky nebyla vědoma, chtěla jsem to zkusit a zjistit, jestli mi to bude vyhovovat. Až třeba po roce, se mě někdo zeptal 'ty nepiješ ani nekouříš, ani nehulíš, ty jsi straightedge?' Já jsem se nad tím tak zamyslela a bylo mi to až trapný to o sobě tvrdit, protože jsem nebyla součástí žádný partičky a nikdo mi neřekl nic jako 'a ted' jsi sxe'. Já sama jsem si to musela uvědomit, že teda jo, že asi sama sebe považuju za straightedge. Ale bylo to poměrně po dlouhé době.“ (Respondentka č. 1)

Vnímání identity straightedge je opravdu silně individualistické a důležitost sociálních vazeb v rámci straightedge se u respondentů naskytla jen zřídka. Toto zjištění ve mně vyvolává otázku, zda se stále jedná o subkulturu. To ale v dalších podkapitolách uvedu na pravou míru, jelikož přece jen existují pojící prvky, které členy sdružují.

Význam hudby

Straightedge byla a stále je od svého založení s hudbou úzce propojena. Hudebním žánrem v době utváření této subkultury byl punk. Vývojem punkové scény vznikl hardcore, který se stal také nedílnou součástí subkultury straightedge a často hlavním pojítkem mezi jednotlivými členy. Pro většinu respondentů je spojení s hardcorovou scénou stěžejní a důležité pro jejich vlastní připojení se ke komunitě straightedge.

Více jak polovina respondentů hardcore poslouchala už před tím, než se rozhodli být členy a valná většina se o straightedge dozvěděla právě skrze hudební scénu. Tento způsob socializace do straightedge respondenti spojují i v obecné rovině s ostatními členy.

„...o HC k straightedge rozhodně patří. Myslím si, že to je nedílnou součástí, vznikl tam, takže tam stále patří.“ (Respondentka č. 2)

„Pokud někdo na ten koncert nepůjde, tak se se straightedge jen tak na ulici nepotká. Jako samozřejmě můžou se o tom bavit kamarádi a ten člověk si může říct, že to zní fajn, ale já si myslím, že to má fakt návaznost na hardcorovou subkulturu.“ (Respondent č. 5)

Koncerty hrají velice důležitou roli pro každého z respondentů. Primární funkcí je samotné setkávání členů, přičemž podle respondentů to je hlavní aktivita, která je pro subkulturu charakteristická a jedna z mála, kde členové přicházejí do vzájemné interakce. Předpokládám, že tím, že se v běžném životě často neseťkávají s lidmi podobných postojů, nepočítaje členy straightedge v jejich sociálních sítích, je koncert místem, kde si jedinec upevňuje svou identitu straightedge a zároveň funguje jako místo, kde se jedinec cítí být členem větší komunity, která s ním sdílí pro něj důležité hodnoty. Tím získává pocit sounáležitosti a upevňuje se tak kolektivní identita straightedge. To je podle mého názoru také důvodem manifestního označování členů ať už v podobě triček s tematickým potiskem straightedge či kreslení „X“ na hřbety rukou, což je podle výzkumu běžnou praxí.

„S nějakýma lidma se vídám, to joo. A nebo třeba na straightedge koncertech. Mě to ze začátku teda přišla jako hrozná opičárna, jak si všichni kreslí ty Xka na hřbety rukou, ale má to něco do sebe, protože ty potom prostě víš, který ty lidi jsou straightedgee. A máš z toho radost, protože cítíš, že s těma lidma máš něco společnýho“ (Respondentka č. 1)

Toto manifestní označování má dvě stejně důležité funkce. Důvod, který je většinou respondentů zmiňován jako první, je význam pro sebe sama jako symbolické upevnění své identity straightedge. Druhým důvodem je však naopak symbolická zpráva pro ostatní, která pomáhá upevňovat kolektivní identitu mezi členy a může být nápomocná při komunikaci či seznámení se s dalšími členy straightedge.

„To je ta manifestace ven určitě. To je to, co si uděláš jenom na koncertě, abys jako řekla, tohle je můj koncert a já se ztotožňuju s tou kapelou.“ (Respondentka č.1)

Další neopomenutelnou složkou koncertů a způsob jakým se kolektivní identita upevňuje, jsou samotné texty straightedge kapel. Ty se týkají témat, která jsou pro členy důležité a v rámci subkultury často řešené jako například odmítání drog a alkoholu, práva zvířat, lidská práva, rovnost mužů a žen a další. Díky tomu se tato témata mezi členy šíří a zároveň, jak poukazuje respondentka č. 1, to umocňuje prožitek z koncertu.

„Musím říct, že co se týče nejlepších hudebních zážitků, tak to byly straightedge kapely. Protože když se ti líbí ta hudba a zároveň se absolutně ztotožňuješ s textama, tak to je úplně skvělý pocit.“ (Respondentka č.1)

Pro členy straightedge může být hudba tak silnou součástí, že bez spojení s hardcorovou hudební scénou jsou skeptičtější ohledně udržení si identity straightedge, což názorně ukazuje reakce respondenta č.7 na otázku, zda si dokáže představit, že by se z nějakého důvodu vzdal identity straightedge.

„Nenapadá mě za jakých okolností bych se na to mohl vykašlat. Většina událostí, kdy je člověk nucený společností pít, jako oslavy a podobně, jsem si prošel a to bylo v pohodě. Dost možná, kdybych se odpojil od hardcorový scény, pak to pojítka mezi

straightedge už není tak silný, takže ve chvíli, kdybych přestal vídat ty lidi a přestal poslouchat straightedge kapely, tak by to možná časem opadlo.“ (Respondent č. 7)

Podle mých zjištění je hudba opravdu neoddělitelnou součástí straightedge. Soudím tak podle toho, že všichni z respondentů byli posluchači hardcoru a zároveň jsem se nesetkala s tím, že by osobně znali někoho, kdo je straightedge a neposlouchá hardcore. Přesto se mnozí z nich shodli, že by takového člověka za straightedge považovali. Zde však podle mě hraje roli velký důraz na individualitu mezi členy, který se subkulturou straightedge prolíná.

Postoje a hodnoty

Oficiální a všemi dodržovanými zásadami straightedge jsou základní tři „nepít, nekouřit, nefetovat.“ Bez dodržování těchto pravidel by se, podle respondentů, člověk za straightedge považovat nemohl a nebyl by tak přijímaný ani okolím. Členy subkultury straightedge však spojuje víc hodnot a postojů, které jsou respondenty označovány za individuální a nepřímo spojené se straightedge, i když často jsou pro samotné respondenty podstatnou částí identity straightedge, jak například uvádí respondent č. 5:

„...podle mě je to aktivismus, trochu socio-politická odezva společnosti, určitý vyhranění. Samozřejmě hlavní záměr je životní styl abstinence a morální zásady. Straightedge má širší rámec, než jen absence nějakých látek. Není to jen egoistické zaměření na sebe typu 'já nepiju a jsem zdravý'. Někdo to tak může mít a může se považovat za sxe, ale ve své podstatě se sxe pojí na celkový základní svobody. Takže se k tomu pojí veganství, práva zvířat, práva lidí, ekologie a tyhle věci. Takže je to v podstatě takový politický aktivismus.“ (Respondent č. 5)

Většinové postoje respondentů jsou založené na určitém antagonistickém postoji vůči společnosti a tematizaci společenských problémů, čímž se přiklání či sympatizují s názorovým proudem antifašismu spojeným s aktivismem a výrazně se vymezujícím vůči nacismu či fašismu. Tento

postoj vůči společnosti je však ve většině případů považován za individuální, nikoli obecný atribut straightedge.

„...často je to spojený se vztahem k humánnosti, k tomu že nejsi rasista, že jsi antifašista. Je to spojený s nějakými konkrétním politickým názory, který jsou liberální až libertariánský. Jakože vesměs to směřuje doleva k tomu anarchismu... Jsou různé odnože, takže to není žádný požadavek, nutnost nebo podmínka. Ale fakt je ten, že když si to tak jako zpaušalizuju, tak lidi, co znám, splňují všechny požadavky, skoro všechny. Všichni mají podobný politický názory, všichni tíhnou k humánnosti, k solidaritě, to určitě.“ (Respondentka č. 1)

„Jsou lidi, kteří neradi kouří, neradi pijou a nic z toho nedělají. Ale to není ještě straightedge, ani oni by si tak neříkali, protože to skutečně podle mě obsahuje ten filosofický aktivistický postoj.“ (Respondent č. 7)

Dle mého názoru je tento postoj důsledkem propojení straightedge s hardcorovou scénou, která se s těmito postoji od počátku ztotožňuje. Tyto dvě scény se v dnešní době úzce prolínají, takže mají na sebe a na utváření postojů velký vliv, na což odkazuje respondentka č. 2:

„No ja mám straightedge spojený s hardcorem a hardcore pro mě patří k nějakému anarchismu, tak vnímám, že to do toho patří. Ale zároveň né úplně do té škatulky straightedge.“ (Respondentka č. 2)

Postojem, na kterém se shodla většina respondentů, je postoj k vegetariánství či veganství, jelikož z osmi respondentů byli všichni kromě jednoho vegani či vegetariáni. Všichni, včetně respondenta, který maso jedl, se shodli na zásadním spojení straightedge s postojem ke zvířatům a jejich konzumaci. Přesto však nemají problém s jedinci straightedge, kteří maso jedí a stále berou tento postoj jako individuální volbu, která historicky s podstatou straightedge nemá nic společného. Valná většina respondentů se k vegetariánství či veganství rozhodla až po sebeidentifikaci se straightedge, takže je zde rozpoznatelný vliv kolektivní identity a šíření těchto postojů mezi členy subkultury straightedge.

Ve všech případech jsem se setkala s důležitým faktorem a tou je tolerance osobní volby. I když většina respondentů se v postojích a

hodnotách shodovala, stále apelovali na to, že to je jen jejich osobní pohled a nic z toho není podmínkou, na což poukazuje respondent č. 5:

„Není to o tom, že by všichni sxe šli a byli všichni antifašisti, aktivisti, ikdyž ta tendence tam je. Ale musím hlavně zmínit, že důležitý aspekt je tolerance.“ (Respondent č. 5)

Přestože výše pospané vedlejší postoje respondenti nevnímají jako automatickou součást identity straightedge a stále kladou důraz na individualitu a osobní volbu každého jedince, mnoho z nich na otázku koho by za straightedge nepovažovali, odpovědělo, že „nácka“. To ukazuje, jak jsou tyto postoje pro respondenty důležité, i když to explicitně nevyjadřují. Proto by se tyto postoje daly považovat za skrytou zásadu, kterou je subkultura straightedge prostoupena.

Zkušenosti s návykovými látkami

Osobní zkušenosti respondentů s návykovými látkami jsou velice rozdílné, někteří neokusili alkohol ani jiné návykové látky po celý život, někteří mají naopak toto období spojené s příjemnými vzpomínkami, proto jsem se rozhodla, že postupně představím zkušenosti jednotlivých respondentů. V jedné věci se však všichni respondenti shodují. Kromě jednoho respondenta mají všichni negativní zkušenost, která vědomě ovlivnila jejich nynější postoj k návykovým látkám a do značné míry je motivovala k sebeidentifikaci se straightedge. Zbýlý respondent sice osobní negativní zkušenost nemá, ale po několik let pracoval v centru pro drogově závislé. Respondent tvrdí, že ho tato zkušenost negativně neovlivnila, ale spíše mu ukázala důsledek užívání drog. Z mého pohledu se tento případ dá považovat za latentní motivaci k utvoření si odmítavého postoje k návykovým látkám.

Respondentka č. 1

Respondentka č. 1 před sebeidentifikací se straightedge běžně pila a má zkušenost s lehkými drogami. Nynější postoj k drogám má silně

vyhraněný a bere to jako nejdůležitější zásadu straightedge. Vůči pití alkoholu a kouření není tak vyhraněná, nevdí jí navštěvovat podniky či události, kde se pije, avšak kouření jí vadí, ale uznává, že se přes to dokáže přenést.

Negativních zkušeností s návykovými látkami má hned několik. První z nich zažila v patnácti letech, kdy konzumace alkoholu vyústila v hospitalizaci na jednotce intenzivní péče. Tuto událost však nebere jako klíčovou a nevnímá, že by to ovlivnilo její nynější postoj k návykovým látkám. Tou událostí bylo těžké rodinné období po matčině smrti, kdy několikrát našla otce silně opilého a její bratr si začal užívat drogy. Vliv těchto událostí vnímá velice silně a sama řekla, že ji vedly k tomu, aby se od návykových látek oprostila úplně.

Respondentka č. 2

Jelikož většinový postoj k drogám u straightedge je silně striktní, u této respondentky jsem se setkala s ojedinělým případem. Respondentka nikdy alkohol či jiné návykové látky nepožila až na jeden případ. Bylo to na oslavě jejích narozenin. V té době už však byla straightedge několik let. Udělala to vědomě, aby jednou okusila jaké to je a výsledná zkušenost jí v jejím postoji ještě více utvrdila. Zpětně se za tuto zkušenost stydí a má spíše pocit zklamání sebe sama.

Tato respondentka však zažila i zlomový zážitek, který vědomě ovlivnil její odmítavý postoj k návykovým látkám. Když ji bylo okolo deseti let, strýc, který jí měl hlídat, přišel v tak podnapilém stavu, že se o ni nebyl schopný postarat a ona se tehdy zařekla, že nikdy nechce vypadat jako on.

Stejně jako předchozí respondentka nemá problém být v kolektivu, kde se pije či kouří. Důležitějším faktorem je pro ni to, že ji lidé okolo tolerují a k ničemu jí nepřemlouvají.

„Spíš hledám lidi, kterým to nevadí. Nebo spíš ty, kteří to neřeší a je jim to jistým způsobem jedno. Stejně jako já nemam ráda, když mě někdo přesvědčuje jak je pivo super, tak já nedělám to stejný ostatním. Takže tam fakt záleží na té toleranci a schopnosti tolerovat.“ (Respondentka č. 2)

Respondentka č. 3

U této respondentky se vyhranění vůči návykovým látkám na základě negativních skutečností utvářelo postupně. Před začátkem abstinence běžně pila a zkušenosti má i s lehkými drogami. Klíčovými negativními zkušenostmi má více, ale nejvíce to přisuzuje ke zkušenosti po vykouření marihuany, kdy ji přestalo poslouchat tělo a ona se nebyla schopná hýbat. Její negativní zkušenosti s alkoholem jsou spojené hlavně s vlastním chováním pod vlivem, které se jí přičítá. Také se akcím, kde se pije, nevyhýbá a s kouřením nemá takový problém, jako předešlé respondentky.

Respondentka č. 4

Respondentku č. 4 shrnu citací z rozhovoru, která vypovídá o její zkušenosti i předešlém postoji k alkoholu:

„Já si myslím, že to bylo po nějakých mých zkušenostech s alkoholem, kterých jsem paradoxně nikdy neměla moc. Fakt opilá jsem byla poprvé v šestnácti a vlastně jsem rychle skončila. Vlastně jsem zjistila, že mi to nedělá dobře, že mi to nechutná. Hlavně se necítím dobře když jsem opilá. Ono to došlo do fáze, kdy jsem se pozvracela a myslím si, že jsem s tím měla velký morální problém. Vadilo mi, když mě mí kamarádi viděli zvracet z alkoholu a pak jsem se za sebe hrozně dlouho styděla.“

Respondent č. 5

Tento respondent patří k těm, kteří nikdy žádnou návykovou látku neokusili. Na otázku jak dlouho je straightedge mi bylo odpovězeno jeho věkem, což ukazuje, jak hluboko má identitu abstinenta zakořeněnou. Motivace k jeho postoji k návykovým látkám je vědomá a je jí zkušenost s

alkoholismem u jeho rodiče. Místům kde se pije a kouří, se účelově nevyhýbá, ale takové podniky by podle jeho slov nenavštěvoval, ani kdyby pil.

Respondent č. 6

Zkušenosti ovlivňující postoj k návykovým látkám je u respondenta č. 6 stejná jako u předchozího, tedy nadměrné pití alkoholu u rodiče. I když přiznává vědomý vliv této zkušenosti, jeho klíčovou zkušeností tento fakt nebyl, jelikož před začleněním se do straightedge běžně pil a má zkušenost i s lehčími drogami. Klíčovým momentem byl sraz s bývalými spolužáky, kdy jejich jediným cílem se bylo opít. V tu chvíli si uvědomil, že toho nechce být součástí. Tento respondent je specifický svou tolerancí vůči alkoholu i drogám, jelikož při výběru partnera na jeho postoj vůči návykovým látkám nebere, na rozdíl od většiny ostatních respondentů, žádný ohled a jedna z jeho bývalých partnerek byla příležitostnou uživatelkou halucinogenních drog.

Respondent č. 7

Tento respondent je jediný, který nemá výraznou negativní zkušenost, naopak měl velice liberální postoj k návykovým látkám. Přesto však došlo k několika zlomovým bodům, které jeho postoj vědomě ovlivnily. Respondent má zkušenosti s alkoholem, kouřením i lehkými drogami a právě stav po kouření marihuany ho značně posunul k nynější abstinenci. Podnikům a událostem kde se pije, se nevyhýbá, problém mu však dělají například kavárny, jelikož stále vnitřně bojuje se závislostí na tabáku.

Respondent č. 8

U respondenta č. 8 můžeme najít další zajímavý jev. K abstinenci se odhodlal z přesvědčení a na dobu, kdy pil, podle jeho slov, rád vzpomíná. Zkušenosti má s alkoholem, kouřením a s lehkými drogami, přičemž několik let pracoval v centru pro drogově závislé. To ho podle něj nijak neovlivnilo a nemotivovalo k abstinenci. Podle mě je to však latentní aspekt, který ho k rezistenci návykových látek minimálně posunul.

Jako u ostatních se u něj vyskytuje vysoká míra tolerantnosti vůči ostatním, kteří návykové látky požívají. Tento fakt je pozorovatelný ze skutečnosti, že jeho manželka abstinentka není.

Na této stručné charakteristice jedinců a jejich osobních zkušeností s návykovými látkami je znatelné, jak moc je straightedge individuální, jelikož i zásada, která by se mohla zdát jasně vyhraněná, je koncipována individuálně každým z respondentů, na což odkazuje respondentka č.4:

„Máš sice určené pravidla, ale jsou tak individuálně pochopené, že prostě nemůžeš říct, že by ty pravidla seděli na každého. Jistým způsobem sedí, to jo. Lidi se toho drží, ale každý ten člověk si je přizpůsobí.“ (Respondent č.4)

Výrazným rysem, který z odpovědí respondentů vyvstává, je tolerance vůči ostatním, kteří návykové látky užívají. Tato tolerance je u některých tak silným aspektem, že při výběru partnera jeho abstinence není vyžadovaným aspektem. Naopak s tolerancí z jejich okolí se neseťkávají často.

Nejkontroverznější zásadou pro většinovou společnost je abstinence od alkoholu, kvůli které se často dostávají do sociálních konfliktů a zažívají nepochopení. K porušení této zásady jsou svým okolím přemlouváni, přičemž je to často propojeno s aspektem sociálního vyloučení. Tento fakt se dá vysvětlit hluboko zakořeněným sociálním konstruktem, který alkohol v naší společnosti představuje a vymezení se vůči této „běžné“ záležitosti člověka staví do okrajové pozice ve většinové společnosti. Předpokladem, který se mi potvrdil, je výrazná negativní zkušenost, která vědomě ovlivnila postoj respondentů vůči návykovým látkám, jelikož se tato zkušenost se objevila u valné většiny respondentů.

Shrnutí výzkumné části

Straightedge je většinovou společností povětšinou charakterizována jako subkultura. Z mého výzkumu však vyplývá, že členové straightedge se

sami jako subkultura většinou nevnímají a straightedge charakterizují jako osobní svobodnou volbu, která je spíše důležitá pro ně jako jedince, než jako členy většího celku. Z toho vyplývá, že mnohem větší důraz kladou na svou osobní identitu straightedge. Tento důraz na osobní identitu se ukazuje na oddělení kategorie identity straightedge od ostatních, pokud se členové zrovna nenacházejí mezi ostatními členy. V tom případě jedinci svou identitu straightedge neprozrazují, dokud se jich na to někdo přímo nezeptá, a raději jen okolí oznamují, že nepijí a nekouří.

Podstatu osobní identity členové nevnímají jen směrem k vlastní osobě, ale také směrem k ostatním členům, která se ukazuje na všudypřítomné toleranci a osobního pojetí zásad. Tolerance a individualita se týká i zastávajících postojů. Přesto, že u všech jsou postoje přinejmenším podobné, stále připomínají, že je to jejich osobní pohled, který nemusí být totožný s pohledem ostatních členů. Tolerance se u členů objevuje i ve vztahu k většinové společnosti a její konzumaci alkoholu, kouření či užívání jiných návykových látek. Zastávají názor, že to je vlastní volba jedince a jejich vlastní osoby se cizí volby netýkají. Z většiny případů nemají problém se účastnit událostí, kde je přítomen alkohol nebo jiné návykové látky, což ničí představu militantního postoje jedinců straightedge vůči většinové veřejnosti a uživatelům jakýchkoliv návykových látek.

Vzhledem k důležitosti, kterou kladou na individualitu, se naskýtá otázka, zda je legitimní nazývat straightedge *subkulturou*, jakožto skupinu jedinců vlastnící kolektivní identitu a charakteristické prvky dané subkultury. Tato hypotéza je posílena zjištěním, že samotní členové o straightedge nepřemýšlejí jako o subkultuře, ale spíše jako o filosofickém směru či životním stylu. Přesto však existují aspekty, které jsou pro straightedge značně charakteristické, díky kterým je do kategorie *subkultury* zařaditelná.

Hlavním aspektem je hudba, jelikož všichni respondenti jsou úzce spojeni s hardcorovou scénou, která je pro straightedge charakteristická. Na této hudební scéně existují straightedge kapely, které respondenti poslouchají a aktivně se účastní jejich koncertů. Díky koncertům dochází k tvorbě kolektivní identity, jelikož je to hlavní místo, kde členové straightedge přicházejí do kontaktu. Tím se mezi členy šíří a formují kolektivní postoje, které, opírajíc se o mé zjištění, tvoří dílčí aspekty subkultury straightedge. Mezi tyto aspekty patří vegetaránká či veganská strava, aktivismus, enviromentalismus, solidarita a obecné hájení lidských práv. Všechny tyto postoje však nejsou univerzální, přičemž ani samotní členové je neberou jako zásadní část subkultury straightedge a jedince, který tyto postoje nesdílí, berou jako rovnocenného člena. Přesto existuje univerzální aspekt, který se objevil u všech respondentů. Je tím vymezení se vůči nacismu a fašismu a silně liberální politické názory, které tíhnou k antifašistickému smýšlení. Jelikož tento postoj není členy vnímán jako univerzální, ale jako osobní postoj jednotlivců, vnímám ho jako latentní univerzální pravidlo členů subkultury straightedge.

ZÁVĚR

V této práci jsem se zabývala subkulturou straightedge, která je charakteristická zásadami týkající se abstinence od jakýchkoliv návykových látek. V práci jsem se zabývala identitou členů a vnímáním straightedge z perspektivy aktérů. Dále jsem se zaměřila na postoje a hodnoty respondentů, a tím jsem se snažila najít společné prvky, které mohou být pro subkulturu či členy této subkultury charakteristické.

Straightedge je obecně vnímána a kategorizována jako subkultura, přesto však respondenti ve valné většině straightedge jako subkulturu nevnímají a spíše zdůrazňují význam osobní identity straightedge. Osobní identita členů je podstatnou součástí identity respondentů, která pro ně má značně větší váhu, než identita kolektivní. „Být straightedge“ považují za svou svobodnou volbu, závazek vůči sobě a posílení jejich tělesné i duševní stránky, přičemž asketismus nevnímají jako něco negativního, naopak jako osvobození sama sebe od tlaků společnosti a vyhnutí se zatemnění mysli návykovými látkami.

Respondenti se spíše cítí „být straightedge“ jakožto individuality, než jako členové subkultury straightedge. Takovéto tvrzení může zavádět k předpokladu, že žádná kolektivní identita mezi členy straightedge neexistuje. To, co svědčí o opaku je značné množství postojů a hodnot, na kterých se členové nezávisle na sobě shodují, jelikož jsou utvářeny a šířeny při vzájemné interakci. K té dochází převážně na koncertech hardcorových kapel. Hudba, respektive hardcore, hraje velice důležitou roli v utváření, udržení a posílení identity členů straightedge, a to jak identity osobní, tak kolektivní. Právě skrze hudbu se většina respondentů seznámila s touto subkulturou a jejími zásadami. Skrze texty kapel a interakcí mezi členy dochází k šíření dílčích postojů, které si členové osvojují a tím dochází k tvorbě a šíření kolektivní identity straightedge.

Ve své práci jsem se dále zaměřila na základní zásady straightedge, a to na postoj k alkoholu, kouření a jiným návykovým

látkám. Tyto postoje jsou pro straightedge velice zásadní a až na mimořádné výjimky nedochází k jejich porušení. Svým výzkumem jsem dospěla k zjištění, že respondenti vykazují velkou toleranci vůči návykovým látkám a jejich užívání ve společnosti obecně. Abstinence potenciálního partnera není rozhodujícím kritériem při jeho výběru. Tolerance je pro členy straightedge obecně velmi charakteristická. I přes značnou variabilitu v praktikování zásad, se zástupci straightedge navzájem vnímají jako rovnocenní.

Mimo základní zásady, na kterých straightedge stojí, jsem našla více postojů a hodnoty, v kterých se členové straightedge shodují. Nejedná se však o univerzální postoje, které by tvořily podstatu identity jedince, na což členové během mého výzkumu často apelovali. Podle nich se jedná o postoje osobní, se kterými ostatní členové nemusejí souhlasit a už vůbec je sdílet. Přesto jsem však v těchto postojích našla značnou shodu. Nejčastějším sdíleným postojem je přístup ke zvířatům spojený s praktikováním veganského nebo vegetariánského stravování. Přesto, že se tímto způsobem nestravují všichni respondenti, potvrdili mi úzké spojení tohoto postoje se subkulturou straightedge. Přesto to není bráno jako bezkompromisní zásada a člověka, který maso jí, považují jako sobě rovného člena.

Dalším bodem, ve kterém se respondenti značně shodují, je silně liberální politický postoj spojený se solidaritou, hájením lidských práv a aktivismem. Tento postoj je spojen s vyhraněním se vůči extremismu v podobě nacismu či fašismu a byl v názorech respondentů tak znatelný, že ho považují za spojující prvek a pro subkulturu straightedge silně charakteristický. Soudím tak podle toho, že respondenti by odmítli přijmout jiného jedince jako straightedge, pouze v případě, že by tento jedinec vyznával postoje a hodnoty pravicového extremismu. Členové však tento liberální postoj nevnímají jako charakteristický pro subkulturu straightedge a tento postoj odkazují osobnímu názoru a ne kolektivně šířenému postoji v rámci subkultury.

Předpokladem, který se mým výzkumem potvrdil, je respondentova značně negativní zkušenost s návykovými látkami, která vědomě ovlivnila jeho postoj a budoucí identifikaci se straightedge. Tuto zkušenost sdílí valná většina respondentů, která ji prožila ještě před tím, než se se subkulturou seznámila. Tento fakt jasně dokazuje spojitost mezi negativní zkušeností a tíhnutím k abstinenci.

Pole výzkumu subkultury straightedge je značně neobsáhlé a témata týkající se této subkultury jsou často opomíjena. I proto jsem při zpracování této práce používala především odbornou literaturu zahraničních autorů. Jejich východiska a teorie jsou nicméně aplikovatelná i na subkulturu straightedge v českém prostoru. Toto téma nabízí mnoho dalších námětů pro studii subkultury straightedge, a to například vnímání sexu z perspektivy členů, genderové rozložení a pozice ženy. Subkultura straightedge rozhodně představuje potenciální pole pro následná bádání.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Atkinson, M. 2006. "Straightedge Bodies and Civilizing Processes." *Body & Society* 12(1): 69-95
- Barnard, A., Spencer, J., (eds.). 1996. *Encyclopedia of social and cultural anthropology*. London: Routledge.
- Bernard, H. Russell. 2006. *Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches*. Lanham, MD: AltaMira Press.
- Haenfler, R. 2004. "Collective Identity in the Straight Edge Movement." *The Sociological Quarterly* 45(4): 785-805.
- Daniel, O., Kavka, T., Machek, J. 2013. *Populární kultura v českém prostoru*. Praha, Karolinium.
- Haefner, R. 2004. "Rethinking Subcultural Resistance: Core Values of the Straight Edge Movement." *Journal of Contemporary Ethnography* 33(4): 406-436.
- Haenfler, R. 2006. *Straight Edge: Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*. New Brunswick;Rutgers University Press.
- Hebdige, D. 1979. *Subculture, the meaning of style*. London: New Accents (Methuen & Co.).
- Helton, Jesse J. (2002). "Re-imagining being 'straight' in straight edge." *Contemporary Drug Problems* 29 (2): 455-473.
- Jacyno, M. 2012. *Kultura individualismu*. Praha:Sociologické nakladatelství, Post.
- Jenkins, R. 2008. *Social Identity*. New York: Routledge.

Malina, J. 2009. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademičké nakladatelství CERM.

Wood, T. R. 1972. *Straightedge youth : complexity and contradictions of a subculture*. New York: Syracuse university press.

Williams, J. P. 2006. "Authentic Identities Straightedge Subculture, Music, and the Internet." *Journal of Contemporary Ethnography* 35(2): 173-200.

Williams, J. P. 2005. "How Edge Are You? Constructing Authentic Identities and Subcultural Boundaries in a Straightedge." *Symbolic Interaction* 28(1): 67-89.

RESUMÉ

The main aim of further bachelor thesis is to provide complex picture of straightedge subculture. This work introduces a theoretical framework of subculture, its development in sociological science and identity. It gives an account of straightedge subculture, its origins, development and all aspects which are connected to straightedge subculture. The main purpose is to describe the identity of its members, their attitudes and their experience with drugs which is illustrated in the analytic part. The main goal is to create a concept of straightedge subculture through the perspective of its members. Further thesis includes an anthropological qualitative research via semi-structured interviews with eight members of straightedge subculture.

PŘÍLOHY

Příloha 1

	Věk	Doba abstinence
Respondentka č. 1	24 let	4 roky
Respondentka č. 2	31 let	15 let
Respondentka č. 3	20 let	4 roky
Respondentka č. 4	26 let	8 let
Respondent č. 5	24 let	9 let
Respondent č. 6	22 let	5 let
Respondent č. 7	19 let	6 měsíců
Respondent č. 8	39 let	14 let

Příloha 2

- Představení respondenta
- Téma: Seznámení se straightedge
  - Slyšel/a si o SxE? Kdy, kde poprvé?
  - jak vnímáš SxE? Co to vlastně je SxE? Jak bys to definoval?
  - Jak ses stal straightedge?
- Téma: Identita
  - identifikuješ se Straight Edge?
  - Co znamená identifikovat se?
  - co to znamená být členem?
  - Jak dlouho jsi SxE? Měl/a jsi mezitím nějaké vyjímky/pauzy?
  - Co pro tebe SxE znamená?
- Téma: SxE jako subkultura
  - Hodnoty SxE
  - Hudba
  - Jaký je obecně vztah SxE k většinové společnosti
  - Politické preference, postoj k společnosti
  - Vizualizace jedince
- Téma: Motivace, zkušenosti
  - Reakce okolí
  - Výběr partnera
  - Vlastní zkušenosti s návykovými látkami

- Dokážeš si představit, že bys už takto nežil/a? Za jakých okolností?
- Už si zažil/a situace, kdy to bylo těžké dodržet? Jaká? Proč?

Příloha 3

1. Kolik Vám je let?
2. Kde jste se narodil/a?
3. Kde žijete v současné době?
4. Jaký je tvůj rodinný stav?
5. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?
6. Jaké je Vaše zaměstnání?
7. Do které z následujících zaměstnaneckých skupin byste se zařadil/a Stačí, mi sdělíte písmeno té kategorie, kam spadáte?
  - A. Nejvýše postavený řídicí pracovník
  - B. Kvalifikovaný vedoucí pracovník s vysokou zodpovědností
  - C. jiný nemanuálně pracující vesměs s vyšším vzděláním
  - D. vyučený manuálně pracující, pracující samostatně, často se zodpovědností za další osoby
  - E. Nekvalifikovaný manuálně pracující
  - F. Osoby závislé pouze na důchodu, státním příspěvku nebo bez pravidelného příjmu
8. Mohl/a byste mi, prosím, sdělit celkový čistý měsíční příjem celé Vaší domácnosti, tedy včetně důchodů, mateřských příspěvků, stipendií atp.?
  - A. do 6.000,- Kč
  - B. 6.001 – 8.000,- Kč

C. 8.001 – 10.000,- Kč

D. 6.001 - 8.000,- Kč

E. 8.001 - 10.000,- Kč

F. 10.001 - 12.000,- Kč

G. 12.001 - 14.000,- Kč

H. 14.001 - 17.000,- Kč

I. 17.001 - 20.000,- Kč

J. 20.001 - 25.000,- Kč

K. 25.001 - 35.000,- Kč

L 35.001 - 50.000,- Kč

M 50.001 Kč a více

98 Nevím

99 Odmítám uvést

Příloha 4

Zdroj:

https://en.wikipedia.org/wiki/Minor_Disturbance#/media/File:The_Teen_Idles_-_Minor_Disturbance.jpg